

Joseph Alois Schumpeter'in Ekonomik Gelişme ve Sosyal Değişim Teorisi

Joseph Alois Schumpeter's Theory of Economic Development and Social Change

Yavuz YAYLA¹

Öz

Bu çalışma Joseph Schumpeter'in kapitalizm doğası, ekonomik mantığın arkasındaki itici güçler, sosyal-kurumsal yapılar, toplum ve birey ilişkisi, toplumsal ve ekonomik evrim kavramlarına düşünürün çalışmalarından doğru bir bakış içermektedir. Schumpeter'in ekonomik sosyolojisi, öncelikle ekonominin sosyal-kurumsal sistemin parçası olduğu ve ekonomiyi incelemenin nitelikli yolunun onu bu çerçeve içerisinde değerlendirmekten geçtiğini iddia etmektedir. Kurumsal iktisatçıların öncüsü diyebileceğimiz Schumpeter, ekonomik faaliyetleri, kurumları ve süreçleri ancak tarihsel olarak belirlenmiş bir düzlemden anlayabileceğimizi savunmaktadır. Schumpeter, iktisatçıların çoğundan farklı olarak, ekonomiyi sadece statik değil, dinamik bir açıdan analiz etmiştir. Bu nedenle Schumpeter, ekonomik gelişmelerin gelecekte nasıl bir şekil alacağını açıklarken, bireylerin ekonomik eylemleri, teknolojik yenilikler, sermayedar ve girişimcinin özelliklerini ve kurumları incelemiştir. Schumpeter'e göre girişimci, kapitalizmin dinamizmi ile yönetsel kapitalizmin dev bürokratik yapısı arasındaki çatışmanın belirleyeni ve sistemin yıkıcı eyleyeni olarak ortaya çıkmaktadır. Schumpeter, değişim devam ettikçe, bireylerin değişimi başlatmasının giderek daha kolay hale geldiğini ve bireylerin girişimcilik faaliyetlerinin artık yüksek düzeyde liderliğe sahip belirli kişiler tarafından yapılması gerekmediğini savunmuştur. Schumpeter kapitalizmin yeni bir ekonomik düzene doğru evriminin, adı ne olursa olsun, zorunlu olarak bir tür sosyalizm olacağını öngörmüştür.

Jel Kodları: B52, B15, O30, P16

Anahtar Kelimeler: Joseph Schumpeter, Kurumsal İktisat, Teknolojik Değişme, Politik Ekonomi

Abstract

This study includes an accurate view of Joseph Schumpeter's concepts of the nature of capitalism, the driving forces behind economic logic, social-institutional structures, the relationship between society and the individual, and social and economic evolution. Schumpeter's economic sociology argues that the economy is primarily a part of the social-institutional system and the qualified way to study the economy is to evaluate it within this framework. Schumpeter, who can be called the pioneer of institutionalist economists, argues that we can only understand economic activities, institutions, and processes from a historically determined plane. Unlike most economists, Schumpeter analyzed the economy not only from static but also from a dynamic perspective. For this reason, while explaining how economic developments will take shape in the future, Schumpeter examined the economic actions of individuals, technological innovations, the characteristics of the capitalist and the entrepreneur, and the institutions. According to Schumpeter, the entrepreneur emerges as the determinant of the conflict between the dynamism of capitalism and the massive bureaucratic structure of managerial capitalism and the destructive agent of the system. Schumpeter argued that as change continues, it becomes increasingly obvious for individuals to initiate change and that entrepreneurial activities of individuals no longer need to be done by specific individuals with a high level of leadership. Schumpeter predicted that the evolution of capitalism into a new economic order would necessarily be a form of socialism, whatever the name.

Jel Codes: Joseph Schumpeter, Institutional, Technological Change, Political Economy

Keywords:B52, B15, O30, P16

¹ Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, yavuzyayla@gmail.com, ORCID:0000-0002-8720-801X

1. Giriş

Andersen'in de işaret ettiği üzere Schumpeter, ekonomik evrimin ve kapitalizmin dönüşümünün büyük sorularını ikna edici bir şekilde ele almadığımız konusundaki kötü bilincimizi temsil etmektedir (Andersen, 2009: 2).

Schumpeter, kapitalizmin yükselişini, yalnızca yeni üretim teknikleri değil, aynı zamanda yükselen girişimci sınıfın toplumu kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmesini ve etkilemesini sağlayan bir dizi norm ve değer oluşturarak, toplumun ekonomik rasyonelleşmesi süreci olarak görmüştür (Dahms, 1995: 8). Kapitalist sistemde "Rasyonel davranış, büyük olasılıkla ekonomik zorunluluk sonucu insan zihnine kendini dayatmıştır; rasyonel düşünce ve davranış konusundaki temel eğitimimizi borçlu olduğumuz günlük ekonomik görev" (Schumpeter, 1994: 122) bu olgunun temel kaynağını oluşturmaktadır. Endüstri devrimi ile başlayan serbest rekabet ve girişimcilik faaliyetine yönelik atılım, kapitalist ekonominin sürekli artan verimliliğe doğru gidişi ile devam etmiştir. Bununla birlikte, Marx veya Weber'den farklı olarak Schumpeter, bu değişikliğin nedenleriyle ilgilenmemiştir. (Dahms, 1995: 8) Fakat Schumpeter, Marx ile hemfikir olarak, kapitalizmi durmaksızın hareket halinde görmüş ve gelişiminin sonunda iş uygarlığının temellerini yok edeceğine inanmıştır. Schumpeter, Batı kapitalizminin yeni bir ekonomik düzene doğru evriminin, *adı ne olursa olsun*, zorunlu olarak bir tür sosyalizm olacağını öngörmüştür (Brosio, 1994: 182).

Schumpeter'in özel bir ilgi duyduğu ve çalışmasının merkezine yerleştirdiği girişimcisi, asil bir rüya tarafından yönlendirilen idealize edilmiş bir ortaçağ şövalyesi gibidir - ya da fethetme, üstünlüğünü kanıtlama arzusuyla motive olmuş bir Nietzschean kahramanı gibidir. Girişimci, çökmekte olan geleneksel kapitalizmin ilk vizyonunda tanımlanan sistemin dışından gelir (Brosio, 1994: 180). Schumpeter kapitalizmin yükselişini toplumun rasyonelleşmesi olarak ele alırken, girişimcinin davranışı ve güdüsü başka hiçbir anlamda "rasyonel" değildir. Ve hiçbir şekilde onun karakteristik motivasyonu hedonist türden değildir (Schumpeter, 1949: 92). Çünkü girişimci, "ekonomik" bir figürden çok "kahraman"dır: "sanayi kaptanı" olarak "özel bir krallık kurma dürtüsü ve iradesine" sahip olmalıdır; "fethetme iradesi", savaşın sadece maddi kazanımları için değil, mücadele uğruna savaşmak; eski düşünce ve eylem kalıplarını yok etme pahasına bile olsa yeni şeyler yaratma arzusu (Elliott, 1985: 11) ile doludur.

2. Schumpeter'de Kurumlar ve Toplum Birey İlişkisi

Schumpeter'e göre, ekonomik analiz, insanların herhangi bir zamanda nasıl davrandıkları ve bu davranışların ekonomik etkilerinin ne olduğu sorularıyla ilgilenir iken ekonomik sosyoloji, onların nasıl davrandıkları sorusuyla ilgilenir. Schumpeter, *insan davranışını*, yalnızca eylemleri, güduları ve eğilimleri değil, aynı zamanda devlet, mülkiyet, miras, sözleşme vb. gibi ekonomik davranışlarla ilgili sosyal kurumları da içerecek şekilde yeterince geniş bir şekilde tanımlandığında, bu ifadenin bize gerçekten ihtiyacımız olan her şeyi söyleyeceğini (Schumpeter, 1987: 19) ifade etmektedir.

Bu geniş çerçeve içerisinde Schumpeter "kurumlar" derken, bireylerin örgütlü direnişle karşılaşma cezası altında uyması gereken tüm davranış kalıplarını ve yalnızca mülkiyet veya sözleşme gibi yasal kurumları ve bunların üretilmesi veya uygulanması için gerekli kurumları kastettiğini vurgular (Schumpeter, 1983: 191). Bu tanım çerçevesinde Schumpeter, kurumları ekonomik davranışla ilişkilendirmekte ve ekonomik sosyolojinin konumunu da tespit etmektedir. Tanımını daha da açan Schumpeter, "kurumsal kalıpların ekonomik süreci şekillendirdiğini" ve bu gerçeğin "tarihsel olarak da tespit edilebilir" olduğunu vurguladıktan sonra bir önemli soruna cevap verir: "ne ekonomik sürecin - ekonominin - analizi ne de politik sürecin - siyaset biliminin - analizi, gerçek olaylar dizisini açıklamak için tek başına yeterli değildir. Birçok yazarın hem siyaseti ve ekonomiyi hem de daha fazlasını birleştirecek bir Ekonomi Polisiği savunmasının nedeni budur" (Schumpeter, 1983: 193).

Schumpeter'e göre, kurumsal değişimin çeşitli öğeleri bulunmaktadır. Schumpeter kurumsal değişimi açıklamak için rutin kavramına başvurur. Rutin işlerin doğasının en iyi şekilde, durağan bir Devlet kavramıyla analiz edilebileceğini vurgulayan Schumpeter'e göre kurumsal değişimin ilk ögesi, "anlaşılması çok önemli olan yavaş bir kurumsal değişim sürecini başlat"masıdır (Schumpeter, 1983: 192). Schumpeter rutinleri üretken alanlardaki yeniliklerin tersi olarak düşünse de şu gerçeği de vurgular. "Ekonomik ve sosyal şeyler kendi ivmeleriyle hareket eder ve bunu takip eden durumlar, bireyleri ve grupları, yapmak istedikleri her ne ise, belirli şekillerde davranmaya zorlar – fakat bunu seçim özgürlüklerini yok ederek değil, seçim zihniyetlerini şekillendirerek ve olasılıklar listesini daraltarak" (Schumpeter, 1994:130).

Böylece Schumpeter rutinlerin temel kurumsal ortamın bir parçası olduğunu da savunarak ekonomik değişimlerin de rutinlerin nasıl değiştiği ile bağlantılı olduğunu iddia eder.

Kurumsal değişimin ikinci ögesi ise “kişisel unsur ve şans unsurları”dır ve bu iki unsur “herhangi bir derinlemesine yapılacak analizin içine bol miktarda girmelidir.” Çünkü Schumpeter’e göre örneğin ABD tarihi dikkate alındığında “beyaz göçmenlerin kalıtsal davranış biçimleri ve çevreyle ilgili veriler, bağımsızlık savaşı boyunca Amerikan ekonomik ve kurumsal tarihinin önemli ölçüde tatmin edici bir açıklaması için yeterlidir.” Fakat bu iki öge ihmal edilerek bir çözümlenmeye çalışılırsa ve sadece örneğin “anayasanın herhangi bir salt ekonomik yorumu ancak kısmen başarılı olabilir” (Schumpeter, 1983: 195) sürecin açıklanmasında.

Kurumsal değişimin üçüncü ögesini açıklamaya geçmeden önce belirtmek gerekir ki Shionoya'nın işaret ettiği üzere, genel liderlik teorisinden yola çıkan Schumpeter “çeşitli sosyal alanları sosyal ve kurumsal işlevlerin yerine getirildiği alanlar olarak tanımlar, bir sosyal hiyerarşi (sosyal sınıflar) türetmek için sosyal alanlar kompleksini sosyal değerler veya sosyal liderlik (sosyal işlevleri yerine getirme yeteneği) açısından düzenler ve bu şekilde türetilen hiyerarşik sosyal sınıflara karşılık gelen manevi ve kültürel ifadeleri *Zeitgeist* kelimesiyle özetler” (Shionoya, 2007: 230)². “Schumpeter'in liderlik teorisiyle birleşen sosyal sınıflar teorisi, kapitalist bir sistemdeki tarihsel değişiklikleri araştırırken ekonomi ve ekonomik sosyoloji arasında aracılık yaptı...bir yandan ekonomik alan ile diğer yandan ekonomik olmayan alanlar arasında stratejik olarak ayırım yaptı ve ekonomi ile ekonomi olmayan arasındaki eylemlere ve tepkilere odaklandı” (Shionoya, 2007: 224). Schumpeter’e göre toplumsal yaşamın çeşitli sektörlerindeki gelişmeler, örneğin ekonomik ve politik gelişmeler birbiriyle ilişkili olmakla birlikte, sınırlı bir bağımsızlıktan yararlanabilmektedir. Schumpeter buradan kurumsal değişimin üçüncü ögesini saptar: “başka bir şans olayı türü”dür. Buna göre “iş dünyasında ve siyasette, zamansal çakışmaları bir dereceye kadar tesadüfi olsa da ayrı ayrı ele alınan her iki gelişmede yaşanan herhangi bir farklılaşma tahmin edilemeyecek sonuçlar üretebilen durumlar ortaya çıkarabilmektedir” (Schumpeter, 1983:

² “Kapitalizm çağında ekonomik alan en büyük toplumsal işleve sahip olduğundan ve toplumun temel fikirlerini belirlediğinden, Schumpeter'in evrensel bir sosyal bilim fikrinin ekonomik sosyolojiye odaklanması bilimsel strateji açısından doğal görünmektedir. Diğer bir ifadeyle ekonomi ve kurumlar arasındaki etkileşimlere. Toplumun bu resminde, bir yanda sosyal liderlikle donatılmış ekonomik makineler ile diğer yanda kurumsal üst yapı arasındaki etkileşimlere aracılık eden sosyal sınıflar kavramı çok önemlidir” (Shionoya, 2007:230).

194). Kurumsal değişimin dördüncü ögesi ise “belirli bir ülkenin belirli kurumsal modelinin dışındaki faktörlerin etkisine politikacıların, bürokratların ve gazetecilerin tepkileri”nden oluşmaktadır (Schumpeter, 1983: 192).

Scumpeter’e göre toplumun evrimini, olguların ekonomik yönünün diğer her şeye temelden bağımlı olması nedeniyle, *ekonomik* değişimi yalnızca önceki *ekonomik* koşullarla açıklamaya çalışmak gerçekte olanaklı değildir (Schumpeter, 1949: 58). Bu nedenle kurumlar ve kurumsal değişimin öğelerinin toplumsal ve ekonomik değişimi açıklamak üzere analize dâhil edilmesi gerekmektedir.

Analizini daha öteye taşıyan Schumpeter, sosyal koşulların bireysel davranışa geri bildirimini de temel bir unsur olarak değerlendirmiştir. Sosyal etkilerin aynı zamanda bireysel eylemler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulamıştır (Schütz & Rainer, 2016: 728). Bu bağlamda Schumpeter'e göre birey ve toplum, karşılıklı yaratım ve birbirleri üzerinde yarattıkları karşılıklı etkileşim ile toplumsal evrimin de yönünü belirleyebilmektedir. Schumpeter, toplumun kurumsallaşmış bir bütün olduğunu ve ekonomik faaliyetin bu bütün içinde konumlandığını anlamıştı. Schumpeter'in birey hakkındaki görüşleri, her bireyin kişisel bir değer yapısından kaynaklanan bireysel hedefler ile istikrar arzusundan kaynaklanan faaliyetler için alışılmış bir motivasyon arasında karmaşık bir etkileşime sahip olduğuydu. Bu etkileşim Schumpeter'in çalışmasının merkezinde yer alır ve teorilerini ekonomik sistemler ve Kapitalizmin yönü üzerine etkiler. Bu bölüm, bireye ilişkin bu görüşün Schumpeter'in Kapitalizm hakkındaki görüşlerini nasıl şekillendirdiğini inceleyecektir.

Schumpeter, organizasyonel ve kurumsal yenilikler nedeniyle iş yapılarında meydana gelen değişikliklerin, bireysel davranışa geri bildirimde bulunmasını, “yeni şeylerin - yeni teknolojiler gibi - bir endüstrinin mevcut yapısı üzerindeki etkisi[nin], çıktıyı sınırlandırarak, yerleşik konumları korumayı ve bunlardan elde edilen kârı maksimize etmeyi amaçlayan uygulamaların uzun vadeli kapsamını ve önemini önemli ölçüde” azaltacağını söyleyerek (Schumpeter, 1994:87; Schütz & Rainer, 2016: 733) örneklendirir.

Schumpeter, toplumun değişimi sevmediğine ve bireylerin toplumsal değişime uyum sağlamada yeterince yetenekli, dinamik ve enerjik olmadığını iddia etmektedir. Rutin sıradan insanların genel davranış kalıbını oluştururken enerjileri ve dinamik yapıları ile aradan sıyrılarak toplumun üst basamaklarına tırmanabilen girişimciler ise ekonomik süreçte önemli

bir rol oynayan bireylerdir. Schumpeter'in sözleriyle “ekonomik yaşam için, rutinin sınırlarının dışındaki her adımın zorluklar içerdiği ve yeni bir unsur içerdiği sonucu çıkar. Liderlik olgusunu oluşturan da bu unsurdur” (Schumpeter, 1949: 84).

3. Saf Ekonomi ve İnsan Doğası

Schumpeter'e göre ekonominin doğal durumu, bireyin rutin davranışlarının bir sonucu olan kurumsal durağanlığından kaynaklanmaktadır. Schumpeter ekonominin doğal durumunu ve kapalı ekonomik döngüyü şu ifadelerle açıklamaktadır: “Her çeşit üretken güç kaynaklarının yıllarca tekrarlanan istihdamının, aynı tüketiciye ulaşmaya çabaladığını hayal edebiliriz. Sürecin sonucu, her durumda, arzulanan süreç gerçekleşmiş gibi olsun. Dolayısıyla, ekonomik sistemin bir yerinde bir talep, deyim yerindeyse, her arzı beklemeye hazırdır ve sistemin hiçbir yerinde iltifatsız/üstün metalar, yani onları ampirik olarak belirlenmiş koşullar altında eski mallarla değiş tokuş edecek insanların sahip olduğu diğer mallar yoktur. Yine tüm malların bir piyasa bulacağı gerçeğinden, ekonomik hayatın döngüsel akışının kapalı olduğu sonucu çıkar, diğer bir deyişle, tüm metaların satıcıları, bir sonraki ekonomik döngüde tüketimlerini ve üretken ekipmanlarını şimdiye kadar ulaşılan düzeyde sürdürecektir biçimde, üretilen malları elde etmek için yeterli ölçüde alıcılar ortaya çıkar ve bunun tersi de geçerlidir (Schumpeter 1949: 8).

Dolayısıyla Schumpeter'in mübadele kavramı, üretim ve tüketim de dâhil olmak üzere her türlü ekonomik davranışı içerir. Mübadele ilişkileri, bireylerin sahip olduğu üretim faktörleri de dâhil olmak üzere belirli bir miktarda malı varsayar. Bu nicelikler, birinde meydana gelen bir değişikliğin diğerlerinde de bir değişiklik içereceği anlamında birbirine bağlıdır. Genel denge, artık herhangi bir mal veya hizmetin değiş tokuşunun olmayacağı bir durum olarak tanımlanır (Shionoya, 2007: 125). Mübadele, malların elde tutulması, karşılıklı bağımlılık ve genel denge kavramları dikkate alındığında Schumpeter'e göre saf ekonominin epistemolojik olarak en doğru tanımı şöyle olacaktır: “Herhangi bir zaman noktasında bireysel ekonomik öznelerin mülkiyetinde bulunan aynı mal miktarlarını, önceden sahip olunan bir ‘an’a indirmek gerekir ve bunun en kısa yolu biçimsel varsayımdır.” (Schumpeter, 2010:95) Diğer bir ifadeyle Schumpeter, ekonomileştirilmiş bireyler değil, bireysel somut mallar da

değil, daha çok bu ifadede şematize edilen *belirli süreçler ya da ilişkilerin* saf ekonomi düşüncesinin alt yapısını oluşturduğunu (Schumpeter, 2010: 87) ifade etmektedir.

Hanelerin ve firmaların gerçek psikolojisinden bağımsız olarak sadece ekonomik davranışın mantığını bulmak isteyen Schumpeter'e göre, ekonomik faaliyetin herhangi bir güdüsü olabilir, hatta manevi bir nedeni olabilir, ancak temel her zaman isteklerin tatminidir. İstekler olgusundan türetilen fayda kavramı ve onun türevi olan marjinal fayda veya daha modern bir terimle “seçim katsayısı” benzeri kavram ve önermelerin temel önemi de isteklerle bağlantılı olmasından kaynaklanmaktadır (Schumpeter, 1949: 10-1). Bir malın içerdiği ekonomik değer, malın karşılayacağı bireysel isteklerin tatminine verilen değerden doğmaktadır. Bu nedenle ekonomik hayattaki değişim ilişkisine giren mallar “önemlerini aynı şekilde ihtiyaçları karşılamaya hizmet etmelerine borçludur. Tüketim mallarının gerçekleşmesine katkıda buldukları için isteklerin karşılanmasına katkıda bulunurlar. Bu nedenle değerlerini ikincisinden alırlar; tüketim mallarının değeri adeta onlara geri döner. Bu onlara ‘imzalanmıştır’ ve bu emsal değer temelinde her ekonomik düzende yerlerini alırlar” (Schumpeter, 1949:24).

Her durumda, ekonomik eylemin anlamı, istekler olmasaydı ekonomik eylemin olmayacağı anlamında isteklerin tatmin edilmesi (Schumpeter, 1949: 91) olmakla birlikte Schumpeter'e göre insanların temel doğası, enerjik ve dinamik davranış yanında belirli motivasyonlarda yatar.³ Shionoya'ya göre motive edici davranışların birincisi, davranışla ilgili olarak karşımıza çıkar. Bir toplumda geleneksel olarak hareket eden çok sayıda insan vardır ve aynı zamanda geleneksel uygulamaları değiştirmeye ve yeni şeyler getirmeye çalışan nispeten az sayıda insan vardır. Bu tip kişi, mevcut durumları değiştirmeye çalışırken belirsizlik veya dirençle karşılaşsa da zorlukların üstesinden gelmek ve yenilikleri ortaya koymak için yeterli enerji ve iradeye, öngörüye ve yaratıcılığa sahiptir. Başarılı olursa, birçok insanın gideceği yönü belirler. Yenilik, taklitçiliğe yol açar. Bu anlamda, dinamik insan tipinin performansı bir liderin performansıdır. İkinci olarak, motivasyon türleri açısından hedonist-olma ve hedonist-olmama durumları ayırt edilebilir. Hedonizm, hazzı ve arzulanan sonun yalnızca haz olduğunu savunur; daha doğrusu, zevk ve acı dengesi insan davranışının standardıdır. Aslında

³ Schumpeter, yaşamın tüm yönleri için iki çatışan gücün söz konusu olduğuna ikna olmuştur: hedonistik-uyarlanabilir tip (durağan durumlar ve dengeleyici eğilimler için tipiktir) ve enerjik-yaratıcı tip (rutinleri kıran yenilikçi eylemler için gereklidir) ki ekonomik sistemin niteliksel değişime uğramasına yardımcı olur. Bunlar Schumpeter'in dinamiklerini oluşturmaktadır. (Laguerre, 2020:208)

ekonomi, hedonizmi rasyonel ekonomik insanın ilkesi olarak yorumlamıştır. Hedonizm, yalnızca ekonomik davranışa değil, aynı zamanda genel olarak insan davranışına da uygulanıyor gibi görünmektedir, çünkü tek rasyonel kriter olarak ileri sürülmektedir (Shionoya, 2007: 169). Fakat Shionova'nın da belirttiği gibi Schumpeter, dinamik davranış ve motivasyonların insan davranışını statik bir durumda açıklayabilmesine rağmen, girişimcilerin davranışlarına uymadığını savunmuştur. Çünkü "tipik girişimci diğer tiplerden daha bencildir, çünkü geleneğe ve bağlantıya onlardan daha az güvenir ve onun karakteristik görevi - hem teorik hem de tarihsel olarak - tam olarak eski geleneği yıkmak ve yeni bir gelenek yaratmaktır" (Schumpeter, 1949: 91).

Schumpeter, ekonomik evrimin, süreç ve ürün yenilikleri olarak tanımladığı olguları yansıtan maddi ortamda gerçekleştiğini kabul etmiştir (Schütz & Rainer, 2016: 728). Schumpeter'e göre ekonomik sürecin işlemesi genel olarak beş adımda gerçekleşmektedir: (1) Yeni bir malın tanıtılması [...] veya bir malın yeni bir niteliği. (2) Yeni bir üretim yönteminin tanıtılması [...]. (3) Yeni bir pazarın açılması [...]. (4) Yeni bir hammadde veya yarı mamul mal tedarik kaynağının fethi[...]. (5) Herhangi bir endüstrinin yeni organizasyonunun yürütülmesi. (Schumpeter, 1949: 66; Schütz & Rainer, 2016: 728).

4. Malların Hiyerarşisi

Dairesel akış durumunda, isteklerin tatmini normal güdü olarak da düşünülebilse de (Schumpeter, 1949:91) belirli bir malın karakteri, çoğu kez, onun ne amaçla kullanıldığına da bağlı olabilir (Schumpeter, 1949: 16). Bu nedenle Schumpeter, bir sistemdeki malları, nihai tüketim eyleminden uzaklıklarına göre "siparişler" içinde sınıflandırmaktadır. Tüketim malları birinci derecedendir, isteklerin tatmini ile doğrudan ilgili olmayan mallar ikinci derecedendir ve sürekli olarak daha yüksek veya daha uzak sıralarda ki mallar (üretici malları veya sermaye malları), diğer tüm malların geldiği mallardır (Schumpeter, 1949: 16).

Schumpeter'e göre mallar hiyerarşisinde en yükseğe doğru çıkılırsa, sonunda üretimdeki nihai unsurlara ulaşılır. Bu nihai unsurlar, emek ve doğanın armağanları ya da "toprak"tır. Diğer tüm mallar bunların en az birinden ve çoğunlukla her ikisinden oluşur. Bütün malları, emek ve toprak hizmetlerinin demetleri olarak tasavvur edebilmemiz anlamında, bütün malları "emek ve toprak"a ayrılabilir (Schumpeter, 1949:17). Emegın ve toprağın en yüksek sıradaki mallar olduğunu savunan Schumpeter'e göre hiçbir ürün, içerdiği emek ve toprak

hizmetlerinin değeri üzerinde bir artı değer gösteremez. Daha önce üretilmiş üretim araçlarını emek ve toprağa ayırdığımız gibi, şimdi de bunların değerlendirme sürecinde yalnızca geçici öğelerdir (Schumpeter, 1949: 30; Shionoya, 2007: 147). Böylece Schumpeter sermayenin, emek ve toprağa göre ikincil bir mal olduğunu savunmuştur.

Schumpeter'e göre sermaye, sadece orta dereceli bir maldır. Çünkü Shionoya'nın da işaret ettiği üzere fiziksel mallardan biri olan sermaye stoku, kendi başına değere sahip olmayıp, ancak yararlı bir üretim aracı ise değere sahiptir. Üstelik, sermayenin sürekli bir gelir kaynağı olarak varlığını sürdürüp sürdüremeyeceği dinamik koşullara bağlıdır. Sermayenin bakımı bile "çaba" gerektirir. Dinamik bir ekonomide eski sermaye ölür, yeni sermaye ortaya çıkar ve böylece sermayenin içeriği değişir (Shionoya, 2007: 148). Ayrıca Schumpeter'e göre bir ekonomik dönem içinde olgunlaşarak tüketim malları haline gelen üretim malları tüketim mallarından ayırt edilemez hale gelirler (Schumpeter 1998: 8). Görüşlerini daha da ileri taşıyan Schumpeter'e göre sermaye "her yerde, hatta bir ticaret ekonomisinde⁴ bile, üretilen üretim araçlarının geçici öğelerden başka bir şey" değildir. Daha önemlisi "Ulusal gelir üzerinde, içerdikleri emek ve toprak hizmetleri için ücretlerin ve rantın ötesinde hiçbir talepte bulunmazlar. Net gelirin hiçbir unsuru nihai olarak onlara bağlanmaz (Schumpeter 1949: 44)." (Schumpeter 1949: 44). Schumpeter böylece, sermayenin sağlanmasının yanı sıra sermayenin korunmasının da statik bir süreç olmadığı için yıpranmış sermayenin otomatik olarak iyi hale getirilmediğini vurgular. Her ikisi de brüt yatırımdır. Bundan, sermayeyi sürekli bir gelir kaynağı olarak görmenin ve bir kiraz ağacının kiraz vermesi gibi sermayenin faiz getirdiğini varsaymanın bir kurgu olduğu sonucu çıkmaktadır (Shionoya, 2007: 148). Üretim faktörü kategorisi içerisinde yer almayan sermayenin bir üretim faktörü gibi üretim sürecinde bulunmasından dolayı bir gelir alması da Schumpeter'e göre mümkün değildir.⁵

⁴ Schumpeter'e göre, ticari toplum, sadece iki unsurdan oluşan kurumsal bir modelle tanımlanır: üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet ve üretim sürecinin özel sözleşme (veya yönetim veya inisiyatif) ile düzenlenmesi. Ancak böyle bir toplum türü, kural olarak salt burjuva değildir (Schumpeter, 1994: 167).

⁵ Wolfson'un da işaret ettiği üzere üretken faizin, üretilen üretim araçlarına yapılan bir ödeme olma olasılığını değerlendiren Schumpeter'e göre, üretken faiz, ücretlere ve kiraya ek olarak bir maliyeti temsil eder. Bu üretilen üretim araçlarının toplam değeri, dögüsel akışta, onları üreten üretim faktörlerine atfedilemez olduğu sürece, nihayetinde her şey toprağa ve emeğe kadar izlenebilir ve üretken çıkarlara yer yoktur. Dolayısıyla faiz, üretim maliyetinin yani sermayenin bir bileşeni olmayacaktır. Bunun yerine bir artık olabilir. Aslında Schumpeter, faizin artı değerlerin, zorunluluklardan kaynaklanan koşulların ve bir ürünün değerinin üretim araçlarının değerinin üzerine çıktığı gelişmenin yansımalarının bir sonucu olduğunu öne sürmektedir (Wolfson, 1958: 42).

5. Girişimci Kârları ve Faiz

Schumpeter'e göre, kapitalizm bir ekonomik değişim sistemidir ve bu değişimin başlıca aktörleri girişimcilerdir. Girişimci, kârlı yeni üretken faaliyetlerde bulunmak üzere döngüsel akışın ekonomik dengesini bozuma uğratarak sosyal değişimi yaratan yetenekli kişidir. Bu ekonomik faaliyetin sonucunda kısmen kapitaliste ekonomik varlıklarının kullanımı karşılığında faiz olarak verilen girişimci kârları yaratılır. Bu nedenle sermaye sahiplerinin elde ettiği bu getiri, girişimci faaliyetlerinin bir sonucudur.

Bu bağlamda Schumpeter kapitalist sistemdeki kredi yaratma mekanizması üzerine de eğilir. Schumpeter'e göre, kredi yaratma mekanizması, sadece girişimci faaliyetlerin yeteneklerini geliştirdiği ölçüde üretkendir. Kredi, kapitalisti ayakta tutmak için kullanılmadığı sürece, sistemin üretkenliğine tek başına hiçbir katkıda bulunmaz. Schumpeter'e göre hem tüketim için hem de yerleşik firmaların bakımı için kredi yaratılmamalıdır. Sadece yenilikçi girişimcilere kredi sağlanmalıdır. Bu kredi inovasyona dayalı firmaları kurmak için kullanılır ve bu firmalar faaliyete geçtiğinde kademeli olarak geri ödenir. Bu yenilikçi projeler için para arzı, kapitalist bankacılar tarafından kredi yaratılmasıyla sağlanır. Böylece pozitif bir faiz oranı elde ederler. Buna karşılık, Schumpeterian modelin yenilikçi girişimcileri içermeyen ve dolayısıyla kapitalist bankacıların hizmetlerini de dışlayan versiyonunda, dairesel akışta faiz oranı sıfırdır, yani (Andersen, 2009: 108).

Schumpeter'e göre, girişimci kârlar Schumpeterian sisteminde yer alamaz çünkü bunlar dengesizliğin ifadeleridir. Faizin sermaye üzerindeki somut açıklaması tartışmalı bir konu olsa da pratikte herkes bunun dengeli bir ekonomik sistemde bir gelir kaynağı olarak dâhil edilmesi gerektiği konusunda hemfikirdi. Her halükarda, klasik ekonomi ile karşılaştırıldığında, kesintiye uğramış bölüşüm teorisinin büyük bir ilerleme olduğunu çünkü ücret ve rantı tamamen aynı şekilde açıkladığını ve daha güçlü bir analitik araç olduğunu savunmuştur (Andersen, 2009:48). Dolayısıyla Schumpeter'in ekonomik sisteminde değer kaynağı üretkenliğe katkıda bulunan toprak, emek ve girişimci faaliyetlerden oluşmaktadır. Fakat ilişkiler bu kadar net iken Schumpeter'e göre kurumsal yapıların şekillenmesi hukuksal düzenlemeler ile ayrıcalıklı sınıfsal konumlar yaratılmasına neden olur. Schumpeter'in ifadesiyle "Fiyat savaşında gelir oluşumu kesinlikle sadece piyasa ekonomisinde bulunan bir

olgudur. Ama kategorilerinin -ücretler, rant, faiz, vb.- 'ekonomik' mi yoksa 'tarihsel-hukuki' mi olduğu sorusu, yalnızca çok yüzeysel bir anlamda ikinci alternatif lehinde yani sadece bir piyasa ekonomisinde özel hukuk kategorileri olarak var olmaları anlamında karara bağlanır ve ancak bu tür bir ekonomide özel hukuk, rant, ücret, faiz vb. arasındaki özel bağlantıyı tam da bu yasal düzen biçiminde ilgili üretim araçları üzerinde denetimi olan kişilerin yararına korur." (Schumpeter 1998: 16-17). Bu nedenle ana-akım iktisat teorisi "alışılmış bir şekilde, bu faktörlere sahip olanların üretken faaliyetlerine değil, üretken faktörlerin 'üretken faaliyetlerine' atıfta bulunur." (Schumpeter 1998: 17).

Fakat Schumpeter sorusunu ilerleyen sayfalarda yanıtlar: 'ekonomik veya tarihsel-hukuki kategoriler mi?' sorusunun kesinlikle hiçbir anlamı yok. Tüm gelir sektörleri ve genel olarak teorinin yapmak zorunda olduğu her şey, hem ekonomik yasalar hem de toplumsal iktidar ilişkileri tarafından yönetilen hem "ekonomik" hem de "tarihsel-hukuki"dir. Ancak bu, ikisinin bir şekilde yan yana durduğu ve her ikisinin de koordineli yardımı ile ekonomik bir sonuca ulaşabileceğimiz anlamına gelmez (Schumpeter 1998:21). Çünkü sosyal güç faktörü, ekonominin sosyal örgütlenmesi faktörü ile birlikte gittiği ölçüde görünüşte çelişkili ama yine de karşılıklı olarak uyumlu iki onaylamanın farklı anlamlarda olsa da eşit derecede haklı olduğu kabul edebilir: (1) 'Ekonomik yaşam, toplumsal güç ilişkilerinin yaratılmasıdır' ve (2) 'Ekonomik yaşam, ekonomik ihtiyaçların yaratılmasıdır' (Schumpeter 1998: 21).

Bu bağlamda sosyal güç kavramına vurgu yapan Schumpeter, bireysel değerlemelerin "toplumsal olarak koşullandırılmış" olması ve bir şekilde sosyal etkilere maruz kalması ve sonuçta toplumsal etkilere maruz kalması dışında, sosyal güç faktörünün ekonominin sonuçlarına doğrudan müdahale edebileceğinin aşikâr olduğunu ifade eder. Bu tür doğrudan etkilere örnek olarak, vergi getirisini işçiler için yaşlılık emekli maaşlarına, yasal fiyat ve ücret seviyelerine vb. uygulamayı amaçlayan vergi düzenlemelerini verir (Schumpeter 1998:22). Dolaylı etkilere örnek olarak da sosyal ve politik güç ilişkilerinin, yasal düzenlemenin olmadığı durumlarda bile bireylerin davranışları üzerinde baskı uygulayarak, örneğin bir tekelin kendisi için en avantajlı fiyatı belirlemesini engellediğini belirtir (Schumpeter 1998: 22). Dolayısıyla sosyal güç, sadece ekonomik alan içerisinde etkiler doğurduğu için, ekonomik alanın özünü değiştiremez.

6. Kapitalist Sistemin Bileşenleri

Schumpeter'e göre kapitalizm bir ekonomik değişim dengesizliği sistemidir. Schumpeter'in analizinde, kavraması gereken asıl nokta, kapitalizmle uğraşırken evrimsel bir süreçle uğraştığımızdır. Üstelik uzun zaman önce Karl Marx'ın vurguladığı bu kadar açık bir gerçeği kimsenin görmemesi garip gelebilir. Yine de modern kapitalizmin işleyişine ilişkin önermelerimizin büyük bölümünü oluşturan bu parçalı analiz, evrimsel süreci ısrarla ihmal etmektedir (Schumpeter, 1994: 82). Az ya da çok dayanıklı sosyal konumların evrimden kaynaklandığını (Andersen, 2009: 90) ifade eden Schumpeter'e göre, kapitalizm, doğası gereği bir ekonomik değişim biçimi veya yöntemidir ve asla durağan değildir, asla durağan olamaz. Ve kapitalist sürecin bu evrimsel karakteri, yalnızca ekonomik yaşamın değişen ve bu değişimle ekonomik eylemin verilerini değiştiren bir toplumsal ve doğal çevrede sürmesi gerçeğinden kaynaklanmıyor; bu gerçek önemlidir ve bu değişiklikler (savaşlar, devrimler vb.) çoğu zaman endüstriyel değişimi koşullandırır, ancak bunlar onun ana itici güçleri değildir. Bu evrimsel karakter, nüfus ve sermayedeki yarı otomatik bir artıştan ya da tam olarak aynı şeyin geçerli olduğu parasal sistemlerin kaprislerinden de kaynaklanmaz. (Schumpeter, 1994: 82). Schumpeter, kapitalist sürece ilişkin bu bakış açısını, iş çevrimlerini açıklamak, kapitalizmin tamamen farklı bir sisteme dönüşümünü tahmin etmek, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın başlarındaki ekonomik gelişme sürecinin bir modelini ortaya koymak (Mayhew, 1980: 583-4)⁶ üzere kullanmıştır.

Schumpeter'e göre kapitalizm, açık bir sistem olarak ortaya çıkıyor, çünkü yetenekli ve güçlü iradeye sahip olanlar, sosyal kökenleri ne olursa olsun girişimci olarak sosyal merdivenin zirvesine ulaşabilirler (Laguerre, 2020: 210). Girişimci merdivenin tepesine tırmanırken Schumpeter'in “yaratıcı yıkım” şeklinde tasvir ettiği kapitalizmin yapısal işleyişi, yenilik ve yeni firmaların rekabeti⁷ ile uyum sağlayamayan belirli bireylerin, belirli ailelerin

---

⁶ Schumpeter, On dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarındaki Amerikan kapitalizminde, en önemli olanın büyük parasal ödül ve cezaların olduğu bir sistem olduğuna inanıyordu. Kapitalist toplum -burjuva toplumu- parasal ödüllerin papalığa yükselmekten veya güzel sanatsal başarılar için kazanılan itibardan daha önemli olduğu bir toplumdur (Mayhew, 1980: 586).

⁷ Yapılması gereken ilk şey, rekabetin işleyiş tarzına ilişkin *modus operandi* anlayışıdır. Ekonomistler sonunda fiyat rekabetini asli belirleyen olarak kabul ettikleri görüşten vazgeçiyorlar. Kalite rekabeti ve satış çabası, teorinin kutsal bölgelerine kabul edilir edilmez, fiyat değişkeni baskın konumundan çıkarılır. Bununla birlikte,

faaliyetlerine son vermelerine neden olarak itibarlarının düşmesine yol açar. Böylece, eğer sınıf yapısı küresel olarak aynı kalırsa, yapıyı oluşturan bireyler fiilen değişmektedir.” (Laguerre, 2020: 211). Schumpeter’in ifadesiyle “Kolektif yaşamı boyunca veya kimliğinin üstlenilebildiği süre boyunca, her sınıf bir otel veya bir otobüse benzer, her zaman dolu, ancak her zaman farklı insanlardan oluşur” (Schumpeter, 2007: 126). Dolayısıyla “Sınıf kompozisyonu, tamamen yeni bir aile kümesinin olabileceği noktaya kadar sonsuza kadar değişmektedir.” Ama bu dönüşümün “ilerleme hızı, farklı tarihsel dönemler ve sosyal durumlar için büyük ölçüde farklıdır” (Schumpeter 2007: 126).

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Schumpeter ayrıca kapitalizmi, kredi yaratma yoluyla yeniliğin finansmanına dayanan bir ekonomik evrim motoru olarak tanımlar. Kapitalistin bu motordaki rolü, en iyi şekilde, yenilikçi girişimcilere kredi verme konusunda uzmanlaşmış bir bankacı olarak tanımlanır. Bununla birlikte, kapitalist evrim sürecinin gerçek itici gücü yenilikçi girişimcinin para talebidir⁸. Ayrıca, yenilikçi faaliyetlerin dalgalanmaları, kapitalist ekonominin temel bir özelliği olarak iş çevrimlerini üretmektedir (Andersen, 2009: 129).

Sermayeyi bir üretim faktörü olarak ele almayan Schumpeter, sermayeyi kendi sisteminde önemsizleştirerek sermayenin yerine girişimciliği öne çıkarır. Schumpeter, kapitalist sistemde faiz oranlarının sistemi dengesizliğe iten önemli bir faktör olduğunu belirtir. Oysa girişimcinin sermayedar yerine ikame edildiği bir durumda Spengler’in işaret ettiği üzere, sermaye talebi ve faiz ödeme olasılığı, girişimcinin, üretim araçlarının parasal harcamalarından daha yüksek piyasa değerine sahip bir ürün veren "yeni bir üretici güçler bileşimi" gerçekleştirmesine bağlı olarak gerçekleşir (Spengler, 1936: 15). Bu nedenle “Faiz, örneğin kâr gibi, başarıları için bir ödül anlamında gelişmenin doğrudan bir meyvesi değildir. Tersine, gelişme üzerinde bir frendir -mübadele ekonomisinde gerekli bir frendir-, bir tür "girişimci kârı üzerinden alınan vergi"dir (Schumpeter, 1949:210). Faizin kısa dönemler üzerindeki hareketi, girişimci kârın hareketi ile yakından ilişkilidir ve Schumpeter'in analizine

---

hala değişmez koşulların, üretim yöntemlerinin ve özellikle endüstriyel örgütlenme biçimlerinin katı bir kalıbı içindeki rekabet dikkate alınsa da uygulamada tekel önceliklidir (Schumpeter, 1994: 84).

⁸ Schumpeter, kapitalist evrimi yönlendiren süreçler analizine parasal hususları da dahil etmiştir ve tekel ve oligopol gibi rekabetçi piyasalardan sapan piyasa durumlarının kurulmasının kapitalist sistemlerin evriminin doğasında olduğunu vurgulamıştır (Schütz & Rainer, 2016: 733).

göre, ne uzun süreli kalıcı faiz oranları seviyeleri ne de uzun süreli tek zamanlı eğilimler olmayacaktır (Spengler, 1936: 15).

Üstelik yenilikçi faaliyetler sonucunda ortaya çıkacak ekonomik “Gelişme/büyüme olmadan faiz de olmaz; [faiz] ekonomik değerler denizinde kalkınmanın neden olduğu büyük dalgaların bir parçasıdır” (Schumpeter 1949: 174).

7. Girişimci ve Geleceği

Schumpeter'e göre, ekonomik evrimin itici gücü bu nedenle yeniliklerin ortaya çıkmasıdır (Schütz & Rainer, 2016: 728). Kapitalist motoru harekete ettiren ve harekete geçiren temel itici güç, yeni tüketim mallarından, yeni üretim veya ulaşım yöntemlerinden, yeni pazarlardan, kapitalist girişimin yarattığı yeni endüstriyel örgütlenme biçimlerinden meydana gelmektedir (Schumpeter 1994:83). Bu nedenle Schumpeter'in analizinde ekonomik gelişmeye yönelik stratejik teşvik, yeni bir şeyin ticari veya endüstriyel uygulaması olarak tanımlanan yeniliktir-yeni bir ürün, süreç veya üretim yöntemi veya yeni bir pazar veya tedarik kaynağı; yeni bir ticari, endüstriyel veya finansal organizasyon biçimi. Kapitalist sanayileşme tarihindeki büyük yenilikler, örneğin, on dokuzuncu yüzyılda demiryolları ile ilgili olanlar ve yirminci yüzyılda otomobilin gelişimi ile ilgili olanlar, tipik olarak ekonominin ticari ve endüstriyel sektörlerinden ortaya çıkmıştır; klasik ve neo-klasik iktisat teorisinin "egemen tüketicisinden" değil (Elliott, 1985: 10).

Bu bağlamda Schumpeter için yeniliği yaratan girişimci önemli bir kategoridir. Schumpeter, girişimcinin davranışını, ekonomik evrimi yönlendiren temel bireysel davranış türü olarak görmüştür (Schütz & Rainer, 2016: 727). Schumpeter'e göre, sosyal merdivenin zirvesine çıkmanın tipik yolu gelecekte de girişimcilik olmaya devam edecektir. Yine de herkes girişimci olamaz: belirli bir profil gereklidir. İkinci tür seçim – biyolojik seçim – burada devreye girer. Şöyle ki girişimciler kategorisi, kaynağını, bir nüfusun “ortalamanın bir ölçü üzerinde dörtte biri” olan bir insan havuzunda bulur; bu, “olağanüstü zekâ nitelikleriyle karakterize edilen bir tip oluşturur” (Laguerre, 2020: 211).

Schumpeterci girişimciler, “hedonik veya statik” bireylerin problem çözme enerjisi, durağan veya hafif dengesiz bir ekonomik sistem içinde işlev görme girişimlerinin yarattığı zorluklara karşılık gelir (Andersen, 2009: 83). Schumpeter'e göre girişimcinin eylemleri, kapitalist sistemde değişikliğe neden olan katalizörlerdir: “Bir kez edinilen tüm bilgi ve alışkanlıklar,

yeryüzündeki bir demiryolu setinde olduğu gibi kendimize sağlam bir şekilde kök salıyor. Sürekli yenilenmeyi ve bilinçli olarak yeniden üretilmeyi gerektirmez, bilinçaltı katmanlarına gömülür. Normalde kalıtım, öğretim, yetiştirme, çevre baskısı ile neredeyse sürtünme olmadan bulaşır” (Schumpeter 1949: 84).

Schumpeter'e göre ilk olarak şanslı bir azınlık için genellikle aşırı zenginlik yaratan girişimcilik rolüydü, ancak bu zenginliğe yol açan şans değil yetenektir.⁹ İkinci olarak, bu zenginlik fena değildi ama aslında daha fazla yenilik ve zenginliğe katkıda bulunmaya yardımcı olacaktı. Schumpeter şöyle yazıyor: “Girişim de bulunmak için gereken araçlar, genellikle başkalarının birikimlerini ödünç alarak sağlanır; küçük göletler içinde bulunmasının açıklanması kolay olan veya bankaların müstakbel girişimcinin kullanımı için oluşturduğu mevduatlardan. Bununla birlikte, ikincisi bir kural olarak tasarruf sağlar: tasarrufunun işlevi, tasarrufta bulunan kişiyi günlük ekmeği uğruna günlük angaryalara boyun eğme zorunluluğunun üzerine çıkarmak ve etrafa bakması, planlarını geliştirmesi ve işbirliğini güvence altına alması için ona nefes alma alanı vermektir (Schumpeter 1994: 16).

Schumpeter'e göre, girişimcinin¹⁰, kapitalizmin ekonomik sistemdeki rolü kritik tanımlayıcı bir roldü. Kapitalistlerin, girişimciden aldıkları faiz, girişimci eylemlerden ayrılmaz. Girişimcinin rolü azaldıkça, kapitalist sistem de duraklamaya başlar. Bu nedenle “ekonomik ve sosyolojik olarak, doğrudan ve dolaylı olarak, burjuvazi girişimciye bağlıdır ve bir sınıf olarak, az çok uzun bir geçiş aşaması boyunca onunla birlikte yaşayacak ve ölecektir - sonunda, hem ölmeyi hem de yaşamayı eşit derecede olanaksız hissedebileceği bir aşamanın gerçekleşmesi oldukça muhtemeldir, tıpkı feodal uygarlık örneğinde olduğu gibi” (Schumpeter 1994: 134).

Schumpeter'e göre, "girişimcilik işlevi", esasen, herhangi bir şey icat etmekten, yenilik yapmaktan ya da işletmenin yararlandığı koşulları yaratmaktan ibaret değildir. *İşlerin*

⁹ Schumpeter, yetenekleri genel zekâ düzeyi, entelektüel analiz kapasitesi, irade, kararlılık, itaati emretme yeteneği vb. gibi nitelikler açısından tanımlar. Bu durum onun sınıf teorisinde, opera şarkıcılarınınki gibi belirli yeteneklerin hiçbir rol oynamadığı anlamına gelir. Şemasında ki merkezi bir fikir olan sosyal liderliği oluşturan niteliklerle ilgilenmektedir (Mistkawi, 2020: 60).

¹⁰ Kapitalist girişimcinin sosyal konumu, rolü, büyük ya da küçük, ortaçağ savaş lordlarından daha az çekici olsa da, kişisel güç ve başarı için kişisel sorumluluk sayesinde hareket eden bireysel liderliğin başka bir biçimidir veya öyleydi. Onun konumu, tıpkı savaşçı sınıfların ki gibi, toplumsal süreçteki toplumsal ihtiyaçların karşılanması işlevi önemini yitirir yitirmez tehdit altında girmeye başlar (Schumpeter 1994: 133).

yapılmasını içerir (Schumpeter, 1994:84) Üstelik “Bu toplumsal işlev, girişimciliğin ana itici gücü olduğu ekonomik sürecin kendisi hız kesmeden devam etse bile, şimdiden önemini kaybetmektedir ve gelecekte hızlanan bir oranda kaybetmeye mahkûmdur. Çünkü bir yandan, bilinen rutinin dışında kalan şeyleri yapmak artık geçmişte olduğundan çok daha kolay – çünkü inovasyonun kendisi zamanla rutine indirgeniyor. Teknolojik ilerleme, gerekli olanı ortaya çıkaran ve öngörülebilir şekillerde çalışmasını sağlayan eğitilmiş uzmanlardan oluşan ekiplerin işi haline geliyor. Daha önceki ticari maceranın romantizmi hızla yıpranıyor, çünkü bir deha parıltısında görselleştirilmesi gereken çok daha fazla şey kesin olarak hesaplanabiliyor” (Schumpeter, 1994: 132).

Schumpeter'e göre ekonomik evrimde, tek bir düzenlilik vardır, o da yenilikçi davranışın bir sonucu olarak iş çevrimlerinin ortaya çıkmasıdır (Schütz & Rainer, 2016: 733). Schumpeter'e göre “Yeni girişimlerin ürünlerinin piyasaya çıkması için geçmesi gereken süre geçtikten sonra canlanma sona erer ve depresyon başlar. Ve yeniliklerin özümsemesi süreci sona erdiğinde, depresyonun yerini yeni bir patlama alır” (Schumpeter, 1949: 213). Schumpeter'e göre iş çevrimleri, kâr peşinde koşan yenilikçi sürülerinin davranışlarının bir sonucudur. Bu davranış sonunda aşırı üretime ve ardından bir durgunluğa yol açacaktır. Bu ekonomik değişim sürecini, eskilerin yanında yeni ürün ve süreçlerin ortaya çıktığı ve nihayetinde bunların yerini aldığı bir süreç olarak özetlemiştir (Schütz & Rainer, 2016: 734). Schumpeter'in ifadesiyle “Kural olarak yeni, eskinin içinden doğmaz, onun yanında belirir ve onu rekabetçi bir şekilde ortadan kaldırır. Böylece yeni girişimlerin toplu halde ortaya çıkmasının eski firmalar ve yerleşik ekonomik durum üzerindeki etkisi ise tüm koşulları değiştirecek ve özel bir adaptasyon sürecini zorunlu hale getirecektir” (Schumpeter, 1949: 216).

8. Yönlendirici ve Yönlendirilmiş Emek

Schumpeter, üretim sürecindeki tüm faaliyetlerin bir tür organizasyon olmadan normal bir şekilde devam edeceğini varsaymaz. Aslında Schumpeter, tüm üretimin insan çabasının yönlendirilmiş çabalarını gerektirdiğini savunmuştur. “Yönlendirici ve yönlendirilmiş emeği ayıran şey, ilk bakışta çok temel görünüyor. İki ana özelliği vardır. Her şeyden önce, emeğin yönlendirilmesi, üretken organizmanın hiyerarşisinde yer alır. ‘Yürütme’ emeğinin bu

yönlendirmesi ve denetimi, yönlendirici emeği diğer emek sınıfından farklılaştırıyor gibi görünüyor. Yürütme emeği, basitçe toprağın kullanımları ile aynı düzeydeyken ve ekonomik açıdan bunlarla kesinlikle aynı işleve sahipken, yönlendirici emek, hem yürütme emeğinin hem de toprağın kullanımlarının aksine açıkça yönetici bir konumdadır” (Schumpeter, 1949: 19-20).

İşgücünün yönlendirilmesi, basitçe Schumpeter'in üretim sürecinin organizasyonuna giren insan çabasını, üretim süreci içinde devam eden çabaya kıyasla tanımlamak için kullandığı terimdir. İşgücünü yönetme işletme yönetimiyle eş anlamlı değildir. İlk olarak, tüm emek bir dereceye kadar kendi kendini yönetir ve insan işçi genellikle kendi yöneticisidir. Tarihsel olarak test edilmiş yöntemler oluşturmak için kullanılan emeği yönlendirmek, yeni yöntemlerin denendiği üretimi organize eden emeği yönlendirmekten çok farklıdır. Schumpeter, birincisi işletme yönetimi ve ikincisi girişimcilik (Schumpeter, 1994: 131) olarak adlandırarak, emeği yönlendirmenin bu iki biçimini birbirinden ayırır.

Schumpeter'e göre, üretimin genel organizasyonu olağanüstü bir yetenek gerektirmez, ancak standart yöntemler ve uygulamalar kullanılarak yürütülebilir. Çoğu firma, zamanla öğrenilen ve yöneticilerce kabul gören bir tür geleneksel yöntemler kullanarak çalışır. Dairesel akışın büyük bir kısmı kendini bu şekilde işler. Ancak Schumpeter, bununla girişim olarak adlandırdığı şey arasında bir ayrım yapar: “İşletme' dediğimiz yeni kombinasyonların gerçekleştirilmesi; işlevi bunları gerçekleştirmek olan bireylere 'girişimciler' diyoruz. Bu kavramlar hem daha geniş hem de normalden daha dardır. Daha geniş, çünkü ilk etapta girişimcileri sadece bir mübadele ekonomisinde genellikle bu şekilde belirlenmiş 'bağımsız' iş adamları olarak değil, aynı zamanda bir işletmeyi yönetme işlevini fiilen yerine getiren herkesi kapsayacak biçimde tanımlıyoruz. Kural, yöneticiler, yönetim kurulu üyeleri vb. gibi bir şirketin 'bağımlı' çalışanları veya girişimcilik işlevini yerine getirmek için gerçek güçlerini çoğunluk hisselerinin kontrolü gibi temellerden alanlarda buraya dâhildir. Girişimciyi oluşturan yeni kombinasyonların gerçekleştirilmesi olduğu için, bireysel bir firma ile kalıcı olarak bağlı olması gerekli değildir; pek çok 'finansör', 'destek veren' vb. girişimci değildir ama yine de bizim anladığımız anlamda girişimci olabilirler. Öte yandan, bakışımız geleneksel olandan daha dardır, çünkü sadece kurulu bir işi yürüten tüm firma başkanlarını veya yöneticileri veya sanayicileri değil, sadece söz konusu işlevi gerçekten yerine getirenleri kapsar.” (Schumpeter 1949: 74-75).

Dolayısıyla Schumpeterian sistemde üretim sürecinin genellikle rutin davranışlar ve alışkanlıklar tarafından belirlenmektedir. Üretimle ilgili tüm faaliyetler, yönlendirilmiş emeğin gerçekleştirilmesini gerektirir, ancak yönlendirilmiş emek iki şekilde olur. Birinci biçim, emeğin ortak deneyimin dışında çalışmadığı ama daha çok normal koşullar altında çalıştığı basit bir rutin denetimdir. Yönlendirilmiş emeğin ikinci biçimi, emeği yönlendiren kişinin üretim sürecinde yeni bir bileşim yaratmaya çalıştığı ve bu yeni bileşimin normal koşulların dışında olduğu girişimciliktir. Schumpeter'e göre bu girişimcilik, Kapitalist sistemi dengenin dışına iten şeydir (Schumpeter 1949: 20-21).

9. Kapitalizmin Geleceği

Schumpeter gelecekte de liderlik ve yönlendirilmiş emek, üstünlük ve itaatin var olmaya devam edeceğini savunmuştur. Yaratıcı etkinlik gerekli olmaya devam edecek, ancak artık lider kişiliklerde somutlaştırılmayacaktır. Bunun yerine, yaratıcı etkinlik, sistematikleştirilmiş büro çalışmasının özellikle nitelikli bir biçimi haline gelecektir. Aristokrasinin süvarilerle birlikte gerilemesi gibi, girişimcilerin ve kapitalist birliklerin önemi azalacaktır. Otoritenin ekonomik konumlarının temeli aşınacaktır (Dahms, 1995: 8).

Schumpeter, kapitalizmin yönünün girişimcilerin faaliyetleriyle şekillendiğine inanıyordu. Girişimci faaliyet, kapitalizm içindeki değişimin katalizörü olarak hizmet etmiş, ancak aynı zamanda sistemin davranışını da değiştirmiştir. Schumpeter'e göre girişimci faaliyet, kendi yıkımının tohumlarını içinde barındırmaktadır. Andersen'in belirttiği üzere, evrimin geçici olarak durduğu bir dengede çıkarları olan aktörler, ekonomik evrimi rutin konumlarının tekrar tekrar yıkılması süreci olarak görürler. Bu nedenle, bu sancılı sürecin yeni bir yenilik dalgasıyla tekrarlanmasına şiddetle karşı çıkarlar (Andersen, 2009:13). Güç konumları, "yaratıcı yıkımın sonsuz fırtınasında" (Schumpeter, 1994: 84) eski rutinlerin yeni rutinlerle yer değiştirme hızını büyük ölçüde belirlemektedir.

Schumpeter'in "yaratıcı yıkım fırtınası" kitleler için bir avantaj olarak sunulmuştur. Yaratıcı, yıkıcı süreç, eski, ağırbaşlı tekelleri¹¹ ortadan kaldırırken, girişimciler yeni süreçler, ürünler

¹¹ Schumpeter aslında tekelin yeniliğe yol açmadığını, yeniliğin geçici tekele yol açtığını savundu. Ayrıca, Schumpeter'in analizi, hangi firmaların yenilik yaptığını veya tekellerin ve oligopollerin savunulmasının bir analizi değildi; daha ziyade, belirli bir kurumsal bağlamda teknolojinin ekonominin yapısını nasıl değiştirdiğini ve nihayetinde kurumsal bağlamı nasıl değiştirdiğinin evrimsel bir analiziydi. (Mayhew, 1980:586). Ona göre, yaratıcı yıkım sürecini ve süreç tarafından büyük firmaların yaratıldığı gerçeğini görmezden gelsek bile, bu firmaların -"tekellerin"- sadece "gerekli kötülükler" olmadığı hala doğrudur. (Mayhew, 1980:587). Mayhew,

vb. geliştirmişlerdir (Brosio, 1994: 183). Başka bir ifadeyle yaratıcı yıkım kavramı ile Schumpeter, eskinin yıkılması ve yeninin getirilmesinin kapitalizmdeki rekabeti oluşturduğunu savunmuştur. Firmaların uzun vadede üretimi kısıtlamamasını sağlayan bu süreçtir. Üretimin artmasına ve fiyatların düşmesine neden olan yeni teknikler ve ürünlerdir. (Mayhew, 1980: 587).

Kapitalist ekonomi bir bütün olarak uzun dönemler boyunca istikrarlı olsa da, “bu sınıfın bireysel unsurları pek kalıcı değildir”. Bireylerin ve ailelerin sınıf konumlarındaki istikrarsızlığın ekonomik nedeni, inovasyondan elde edilen gelirin kırılğan olmasıdır. Bir sonraki evrimsel değişim dalgası, görünüşte güvenli konumları ortadan kaldırırken aynı zamanda yeni servetler yaratacaktır. Schumpeter'in “yaratıcı yıkım” olarak nitelendirdiği bu süreç, girişimciler ve ailelerinden oluşan sosyal grubu en doğrudan etkileyecek ve sonuçta alt sınıfların bu gruba hızlı bir giriş süreciyle karşılaşılacaktır. Ayrıca, kapitalist sınıf, girişimci kârların paylaşımı konusundaki çatışmalarla karakterize edilmektedir. Bu nedenle sıradan işçilere karşı birleşik bir cephe oluşturamaz. Bireysel girişimci de yarattığı kârlardan payına düşeni almak için savaşmaz (Andersen, 2009:90).¹²

Kapitalizm genişledikçe, Schumpeter, ekonomik yeniliğin rolünün giderek daha büyük bir öncelik kazanacağına ve sürecin kendisinin kapitalizmin egemen olduğu toplumu değiştireceğine inanıyordu. Girişimcilerin eylemleri, sistemde daha fazla girişimci için yer açacaktır. Schumpeter'in ifadesiyle “Girişimciler neden sürekli olarak değil, uygun şekilde seçilen her aralıkta tek tek değil de kümeler halinde ortaya çıkıyor? Münhasıran, bir veya birkaç girişimcinin ortaya çıkması, diğerlerinin ortaya çıkmasını kolaylaştırdığı ve bunlar, giderek artan sayılarda daha fazlasının ortaya çıkması nedeniyle” (Schumpeter 1949: 228).

Schumpeter'den şu alıntıyı yapar: “Tekelin ya bir rakip kalabalığının hiç elde edemediği ya da onlar tarafından kolayca elde edilemeyen üstün yöntemleri vardır: gerçekte girişimcinin rekabetçi düzeyinde kesinlikle ulaşamaz olmasa da, örneğin, yalnızca tekel düzeyinde güvence altına alınan avantajlar vardır.- çünkü tekelleşme, daha iyinin etki alanını artırabilir ve aşağı olanın etki alanını azaltır; çünkü tekel orantısız olarak daha yüksek bir mali duruma sahiptir.” (Schumpeter, 1994:101). Mayhew'e göre bu pasaj dikkate alındığında Schumpeter, büyük firmaların daha iyi yönetilebileceğinden veya daha ucuza üretilebileceğinden başka bir şey söylenemez. (Mayhew, 1980: 588).

¹² Schumpeter'in teorisinde, sosyal sınıfların varlığını açıklayan önde gelen faktörler, bireylerin yeteneklerindeki farklılıklar ve herhangi bir toplumda yerine getirilmesi gereken sosyal işlevlerin doğasıdır (Rahim, 2009: 59).

Schumpeter, değişim devam ettikçe, bireylerin değişimi başlatmasının giderek daha kolay hale geldiğini ve bireylerin girişimcilik faaliyetlerinin artık yüksek düzeyde liderliğe sahip belirli kişiler tarafından yapılması gerekmediğini savunmuştur. Girişimcilik faaliyetinin artan başarısı ile girişimci rolün çoğu, büyük işletmelerin kurumsal yapılarına dâhil edilecektir. Girişimcinin kendi başarısı, prestijinin azalmasıyla sonuçlanacak ve Schumpeter, şirketlerin kendi yapıları içinde girişimcinin rolünü kurumsallaştıracağına inanmıştır.

Ayrıca “Kapitalist evrim -“ilerleme”- ya durur ya da tamamen otomatikleşirse, sanayi burjuvazisinin ekonomik temeli eninde sonunda mevcut idari işler için ödenen ücretlere indirgenecektir; bir süre daha devam etmesi beklenebilecek yarı-rant kalıntıları ve monopol kazançlar hariç” (Schumpeter 1994: 134). Sonuçta ise: “Mükemmel bürokratikleşmiş dev sanayi birimi, yalnızca küçük veya orta ölçekli firmayı devirmek ve sahiplerini "mülksüzleştirmekle" / kamulaştırmakla kalmaz, aynı zamanda sonunda girişimciyi de devirir ve süreç içinde yalnızca gelirini kaybetmekle kalmayıp aynı zamanda bir sınıf olarak burjuvaziye de mülksüzleştirir; ama aynı zamanda sonsuz derecede daha önemli olan işlevleridir” (Schumpeter 1994: 134).

Schumpeter, şirketlerin genişlemelerinin ekonominin biçimini değiştireceğine ve bu değişim sürecinde insanların kapitalizmin kendisini ve kurumlarını düşünme biçimini de değiştireceğine inanmıştır. Ama daha özünde, kapitalist sistemin kendi kurumsal çerçevesine saldırmaya başlayacağını savunmuştur. Ekonomik evrim sürecinde ilerledikçe “Kapitalist süreç, gerçekten ‘özel’ ekonomik faaliyetin ihtiyaçlarını ve yollarını ifade eden tüm kurumları, özellikle mülkiyet ve sözleşme serbestliği kurumlarını arka plana iter. Kapitalist süreç, bir fabrikanın duvarları ve makinelerinin yerine sadece bir parsel hisse koyarak, mülkiyet fikrinin canını alır” (Schumpeter 1994: 141-142).

Schumpeter ayrıca kapitalist sürecin insanların düşüncesini bir rasyonalite biçimini kabule zorladığını savunmuştur. Buna göre, girişimci faaliyetler insanları değişime alıştıırır ve bu değişime zamanla alışma toplumdaki rasyonellik düzeyini yükseltmeye başlar. Değişim, değişim sürecini artırdıkça, değişimin kendisi ezici bir dürtü haline gelir ve kendi içinde değerli olarak görülmeye başlar (Bell, 1971).

Kapitalizmin baskıcı yönetsel kurumları gerektirdiği, ama aynı zamanda kapitalizmin zamanla bu kurumları meşru kılan toplumsal alışkanlıkları da zayıflatmaktadır. Bu bağlamda

Schumpeter'e göre, kuruluşundan önce var olan kurumların yok edilmesinden sorumlu olan kapitalizmin akılcılığı bu aklın temellerine yani kendi varlığının temelleri olan kurumlara bile saldırmaya başlar. Schumpeter'e göre, kapitalist süreç evrimsel olarak, kapitalist sınıfın sahip olduğu işlevin önemini azaltmaya ve bir sistem olarak kapitalizmi koruyan tabakaları aşındırmaya, kendi savunmasını kırmaya, mevzilerindeki garnizonları dağıtmaya meyillidir. "Nihayet, kapitalizmin, diğer pek çok kurumun ahlaki otoritesini yok ettikten sonra, sonunda kendi aleyhine dönen eleştirel bir zihin çerçevesi yarattığını gördük; burjuva, rasyonalist tutumun, kralların ve papaların güvenilirliğinde durmadığını, özel mülkiyete ve tüm burjuva değerleri şemasına saldırmaya devam ettiğini şaşkınlıkla bulur." (Schumpeter 1994: 143). Dolayısıyla Schumpeter, kapitalist ekonominin toplumun sonsuza kadar sabit bir demirbaşı olmadığı ve olamayacağını savunmaktadır (Mistkawi, 2020: 12).

Kapitalist sistemdeki eğilimlere yalnızca işaret eden Schumpeter, Schütz & Rainere göre, kapitalist evrimi sosyalizm eğilimlerine yol açan bir şey olarak tanımlamıştır: bu, iş birimlerinin tam veya serbest rekabet temelinde değil, tekeli rekabet nedeniyle hayatta kalma mücadelesidir. Schumpeter, tam rekabeti kapitalist ekonomilerin evriminde istikrarsız bir durum olarak değerlendirmiştir (Schütz & Rainer, 2016: 737).

Schumpeter'in düşüncesine göre, kapitalist sistemin fiili ve ileriye dönük performansı, örneğin ekonomik başarısızlığın ağırlığı altında yıkılması fikrini olumsuzlayacak, *ancak* başarısının kendisini koruyan toplumsal kurumları baltaladığını ve "kaçınılmaz olarak" içinde yaşayamayacağı ve görünürdeki mirasçı olarak sosyalizmi güçlü bir şekilde işaret eden koşulları yaratacaktır (Schumpeter, 1994: 61).

Schumpeter birkaç yerde kendi öngörüsünün -kapitalizmin "sosyalizme yürüyüşü"- Marx'inkiyle aynı olduğunu söylemiştir. Ancak Schumpeter'in "genel bakış açısı" ve kapitalizm anlayışının Marx'inkinden çok farklı olduğu düşünülürse, onun önerdiği evrim mekanizmasının ve onun tasavvur ettiği sosyalizm türünün Marx'ın bakışından çok farklı olması şaşırtıcı olmamalıdır (Mistkawi, 2020: 69-70). Schumpeter'in sözleriyle bu ayrıntıyı netliğe kavuşturabiliriz: "Ben sosyalizmi savunmuyorum. Bu ne anlama gelirse gelsin, onun istenip istenmediğini tartışmak gibi bir niyetim de yok. Bununla birlikte, daha da önemlisi, bunu 'kehanet' etmediğimi veya öngörmediğimi açıkça belirtmektir. Herhangi bir tahmin, gözlemlenebilir eğilimleri teşhis etmekten ve bu eğilimlerin kendi mantıklarına göre kendi

kendilerine işlemesi halinde sonuçların ne olacağını belirtmekten daha fazlasını yapmaya çalışan ekstra bilimsel kehanetlerdir” (Schumpeter, 1994: 416).

Marx'tan farklı olarak Schumpeter'in şemasında¹³ hiçbir ekonomik çöküş, kitlelerin yoksullaşması ve sınıf mücadelesi yoktur. Aksine, uzun vadeli ekonomik genişleme, emeğin yaşam standardında iyileşme ile sonuçlanır. Burada merkezi nokta, kapitalizm altındaki ekonomik gelişmenin, bir sınıf olarak burjuvazinin devam eden varlığının bağlı olduğu üstyapı unsurlarını yok etmesidir (Mistkawi, 2020: 70).

Sonuç olarak Schumpeter, kapitalist toplumda olduğundan daha az otoriter disipline gereksinmenin olduğu “dizginlenmiş kapitalizm toplumunda” (Schumpeter, 1994: 212) sürecin hem sosyalizme geçiş sürecinde hem de sosyalist bir ekonomide sürdürülebileceğini öne sürüyor (Mayhew, 1980: 590). Bununla birlikte, Schumpeter'in dizginlenmiş kapitalizm tasavvurunun eninde sonunda yaratılması mümkündür. Çünkü “Uzun vadeli durum dikkate alındığında, sosyalist hedef giderek daha elverişli hale geliyor” (Schumpeter, 1994: 223).

10. Sonuç

Bir kapitalist gelişme teorisi oluşturmaya çalışan Schumpeter, teknolojik değişimin rolüne birincil önem vermiştir. Kapitalist ekonomik gelişme, yetenekli ve dinamik girişimciler tarafından geliştirilen teknolojik değişiklikler veya yenilikler sayesinde olmuştur ve gelecekte de yenilikler belirleyici olacaktır. Schumpeter'e göre, ekonomik evrimin itici gücü olan yenilikleri yaratan girişimcinin ekonomideki özel rolü, sadece faaliyette bulunduğu ekonomik alanla sınırlı olmayıp, aynı zamanda ekonominin bir parçası olduğu toplumun sosyal, kültürel ve politik kurumsal yapılarını da etkilemektedir. Schumpeter, yaratıcı yıkım kavramını geliştirerek sosyo-ekonomik evrimin yeni bir düzen veya yapının ortaya çıkabilmesi için mevcut bir düzenin parçalanması gerektiğini savunur. Schumpeter, zamanın ihtiyaçlarını ve olanaklarını bir şekilde öngören bu girişimci lidere bu yaratıcı yıkım sürecinde kilit bir rol vermiştir.

Schumpeter, kapitalist ekonominin ve kurumlarının, gelecekteki olası olumlu gelişimin yönüne dayattığı kısıtlamaları açıklamaya çalışırken, aynı zamanda gelişimin kesin yönün ne

¹³ Taylor'ın belirttiği gibi, Schumpeter'in Marx'la paylaştığı temel şey tarihin ekonomik yorumuydu; ancak Marksçı sınıf mücadelesi olmadan ve bunun yerine kullanılan diğer kavramlarla birlikte, ekonomik yorum Schumpeter'in elinde oldukça farklı bir araç haline gelmiş ve oldukça başka sonuçlar doğurmuştur (Taylor, 1951: 555).

olabileceğini tespit etmenin zorluğunu da kabul etmiştir. Bu anlamda Schumpeter tarihin bir nihai amacı olduğunu söylemekten de kaçınmıştır. Kapitalist ekonomiden *adi ne olursa olsun* sosyalist bir toplumcu ekonomiye geçişin incelenmesi, Schumpeter'in çalışmasının tam merkezinde yer alır. Schumpeter, kapitalizmin ekonomi çöktüğü için değil, ekonominin sergilediği başarısının kendi saç ayaklarını baltaladığı için düşüşe geçeceğini savunmuştur. Bu başarı, Schumpeter'e göre, kaçınılmaz olarak, kapitalizmin yaşayamayacağı ve görünürdeki mirasçı olarak sosyalizmi güçlü bir şekilde işaret eden koşulları yaratmaktadır. Schumpeter'e göre, toplumcu bir sosyo-ekonomi, merkezi bir otoritenin hem çıktıyı hem de üretim araçlarını kontrol ettiği kurumsal bir düzen olarak tasarlanmalıdır. Başka bir deyişle, toplumcu bir sosyo-ekonomide, bir toplumun ekonomik faaliyetleri ilke olarak özel alana değil, kamu alanına havale edilmelidir.

Schumpeter'in hem bireysel hem de bütüncül olan kurumsal değişim anlayışının dinamik evrimsel gelişimi açıklamaları dikkate alındığında kurumsal yapılar ve ekonomik gelişme arasındaki ilişkileri analiz yöntemi sosyo-ekonomik çerçeveden biz araştırmacılara kesinlikle verimli içgörüler sağlamaktadır.

Kaynakça

- Andersen, Esben Sloth. 2009. *Schumpeter's Evolutionary Economics: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Engine of Capitalism*. Anthem Press:USA.
- Brosio, A. Richard. 1994. Schumpeter's Apologia Contrasted to Rousseau's and Marx's Radical Democracy. *Counterpoints Vol. 3, A Radical Democratic Critique Of Capitalist Education* (1994), pp. 179-208.
- Dahms, F. Harry. 1995. From Creative Action to the Social Rationalization of the Economy. Joseph A. Schumpeter's Social Theory. *Sociological Theory* Vol. 13, No. 1 (Mar., 1995), pp. 1-13.
- Elliott, E. John. 1985. Schumpeter's Theory of Economic Development and Social Change: Exposition and Assessment. *International Journal of Social Economics*, 12(6/7), 6-33.
- Madarász, A. 1980. Economists and Economic Thought: Schumpeter's Theory of Economic Development. *Acta Oeconomica*, 1980, Vol. 25, No. 3/4 (1980), pp. 337-357.
- Mayhew, Anne. 1980. Schumpeterian Capitalism versus the "Schumpeterian Thesis". *Journal of Economic Issues* Vol. 14, No. 2 (Jun., 1980), pp. 583-592.
- Mistkawi, Serene. 2020. On Joseph Schumpeter and Economic Development, *Working Paper No. 49*, Portland State University Economics Working Papers. 49. (15 June 2020).
- Laguerre, Odile Lakomski. 2020. Schumpeters view of social inequalities. İçinde Vallet, Guillaume (ed.). 2020. *Inequalities and the Progressive Era: Breakthroughs and Legacies*-Edward Elgar Publishing: USA.
- Papageorgiou, Theofanis, Katselidis, Ioannis and Michaelides, G. Panayotis. 2013. Schumpeter, Commons, and Veblen on Institutions. *The American Journal of Economics and Sociology* Vol. 72, No. 5 (November, 2013), pp. 1232-1254.
- Papageorgiou, Theofanis & Michaelides, G. Panayotis. 2016. Joseph Schumpeter and Thorstein Veblen on Technological Determinism, Individualism and Institutions. *The European Journal of the History of Economic Thought*, 23:1, 1-30.
- Schumpeter, A. Joseph. 1949. *The Theory of Economic Development*. Cambridge: Harvard University Press.
- Schumpeter, A. Joseph. 1983. American Institutions and Economic Progress. *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft / Journal of Institutional and Theoretical Economics* Bd. 139, H. 2. (Juni 1983), pp. 191-196.
- Schumpeter, A. Joseph. 1987. *History of Economic Analysis*-Routledge (1987)
- Schumpeter, Joseph A. and Yasuma Takata. 1998. *Power or Pure Economics?* New York: MacMillan Press.
- Schumpeter, A. Joseph. 1994. *Capitalism Socialism and Democracy*. Routledge: New York:
- Schumpeter, Joseph Alois. 2007. *Imperialism and Social Classes: Two Essays* by Joseph Schumpeter. Cleveland, OH and New York: Meridian Books.Harper and Row Publishers.

-
- Schumpeter, A. Joseph. 2010. The Nature and Essence of Economic Theory. *Transaction:U.K.*
- Schütz, Marlies & Rainer, Andreas. 2016. J.A. Schumpeter and T.B. Veblen on economic evolution: the dichotomy between statics and dynamics, *The European Journal of the History of Economic Thought*, 23:5, 718-742.
- Shionoya, Yuichi Shionoya. 2007. *Schumpeter and the Idea of Social Science: A Metatheoretical Study*. Cambridge: New York.
- Spengler, J. Joseph. 1936. Economic Opinion and the Future of the Interest Rate. *Southern Economic Journal*, Vol. 3, No. 1 (Jul., 1936), pp. 7-28.
- Taylor, O. H. 1951. Schumpeter and Marx: Imperialism and Social Classes in the Schumpeterian System. *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 65, No. 4. (Nov., 1951), pp. 525-555.
- Rahim, Eric. 2009. Marx and Schumpeter: A Comparison of their Theories of Development, *Review of Political Economy*, 21:1, 51-83.
- Wolfson, J. Robert. 1958. The Economic Dynamics of Joseph Schumpeter. *Economic Development and Cultural Change*, Oct., 1958, Vol. 7, No. 1 (Oct., 1958), pp. 31-54.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Politik Ekonomik Kuram Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Ethics Statement: The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, Political Economic Theory has no responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.